

Силсилаи тарбияи фарзандон, қисми
бистусеюм: Асоси сеюми ақидави,
собиту устувор сохтани муҳаббати
Паёмбар (с) дар қалбҳои кӯдакон
سلسلة تربية الأولاد, القسم الثالث و العشرون: عن الأساس
الثالث و هو تثبيت محبة النبي صلى الله عليه و سلم في قلوب
الأولاد

< Тоҷикӣ - Tajik - الطاجيكية >

Таҳия: Ҳақназаров Тоҳир

إعداد: حقنظراو طاهر

Силсилаи тарбияи фарзандон, қисми бистусеюм:

Асоси сеюми ақидавӣ, собиту устувор сохтани муҳаббати
Паёмбар (с) дар қалбҳои кӯдакон

Бояд донист, қисмати аввали шаҳодат, яъне «**Ло илоҳа иллаллоҳ**» ба василаи қисмати дуюми он, яъне «**анна Муҳаммада-р-расулуллоҳ**» таҳаққуқ мепазирад. Аз ин рӯ, салафи солеҳ ва халафи содиқи онон пайваста барои собиту устувор сохтани он дар қалбҳои кӯдакон мекушиданд, зеро ба василаи ин ду калимаи шаҳодат аст, ки эҳсосот ва ҳавоси зоҳиру ботини кӯдак ба ҳаракат дармеоянд ва ҳарорати шууру идроки исломӣ дар дарунаш фузунӣ меёбад ва ўро ба сӯи тамоми некиҳо мекашонанд ва ҳамаи мушкилоташро ҳал мекунад ва мусибатҳоро саҳду осон месозад...

Табиист, ба таври кулӣ нафси башарият дар марҳалаи сохтори иҷтимоии худ мекушад, то ҳештанро ба нерӯмандтарин шахсияти перомуни худ ҳаммонанд созад, то ин ки аз ў пайравӣ намояд, бар мабной раҳнамоиҳояш ҳаракат кунад ва дар тамоми ҳаракату саканот аз ў тақлид намояд. Дар ин сурат, тарбияи исломӣ хоҳони он аст, ки кӯдакони хурдсол, афроди навҷавон, ҷавонон ва ашхоси бузургсол худро тобеъ ва муқаллиди Расули Худо (с) созанд ва бо тамоми вучуд аз гуфтору кирдору рафтори инсонсози Ў пайравӣ кунанд, чун тардиде нест, ки Расули Худо (с) намунаи шахсияти собит ва улғӯи ҷомеасози тағйиру табдилнопазир мебошад, ба ин хотир, ки Ў ба таври кулӣ комилтарини инсонҳо ва фозилтарини пайғамбарони Худо мебошад. Бегумон, азобе, ки нафси башарият ба он гирифтор шудаду бемориҳои равонию асабӣ, ки дар гӯшаву канори ҷаҳон мунташир гардидааст, ҳама ва ҳама натиҷаи дурӣ аз пешвои муслиху муқтадои дурусту содиқ ва дар асари адами тамассук ба Расули Худо (с) ва пайравӣ нанамудан аз суннати поки ў мебошад. Ҳамчунин наслҳои саргардонеро мебинем, ки дар вартаи инҳирофу табоҳии шахсият зиндагӣ мекунанд, ба ин хотир аст, ки дар фаслҳои мухталифи сол нафасзанон дунболи мавзӯоти мутағйиру масоили нопойдор меафтанд ва кӯр-кӯронаву ноогоҳона пушти сари афроди мунҳарифу гумроҳе ҳаракат мекунанд, ки ба таври кулӣ аз барномаи илоҳӣ дур мебошанд ва худро

мутамаддину бофарҳанг меноманд, афроде, ки шайтон дар мағзи онон дамида ва гумон мебаранд, ки равшанфикри замони худ ҳастанд.

Бинобар ин, кӯдакону навҷавонон ниёзманд ба як шахсияти воқеӣ ҳастанд, ки ба ӯ иқтидо кунанд ва аз барномаи инсонсозу саодатофарини ӯ пайравӣ намоянд. Дар ин сурат, кист бузургтар ва бофазилаттар аз Паёмбари Худо (с), ки бояд аз ӯ ва барномаи дурусти ӯ пайравӣ шавад?

1. Зикри чанд ҳадис ва ривоятҳо дар бораи пайравӣ аз Паёмбари Худо (с) ва барномаи дурусти ӯ

Дар бораи устувор намудани муҳаббати Расули Худо (с) дар дилҳо

Дар ривоят омадааст, ки Расули Худо (с) фармуданд: *«Фарзандони худро бар асоси се хислат тарбия кунед: бар устувор намудани муҳаббати пайгамбаратон, муҳаббати оли байташ ва бар тиловати Қуръон»*.¹

Ривоят аст, ки марде аз Паёмбари Худо (с) пурсид: *«Кадом вақт рӯзи Растохез меояд?»* Расули Худо (с) фармуданд: *«Чӣ чизе барои он омода сохтай?»*. Гуфт: *«Намозу рӯза ва садакаи зиёде наандӯхтаам, аммо Худо ва Расули Худо (с)-ро дӯст медорам»*. Расули Худо (с) фармуданд: *«Ту (дар рӯзи Қиёмат)ҳамроҳи касе мебошӣ, ки дӯшташ медорӣ»*.²

Анас (р) гуфтааст: *«Ман Расули акрам (с), Абубакр ва Умар (р)-ро дӯст медорам ба умеди он, ки ба василаи ин муҳаббате, ки (дар дунё) нисбат ба онон дорам, (фардои қиёмат) бо эшон бошам»*.

Амре аст возеҳ ва мушаххас, ки Анас (р) дар ҳоле ки кӯдаки хурдсол буд, мударри даҳ сол барои Пайғамбар (с) хидмат кард.

2. Муҳаббати Расули Худо (с) дар дили кӯдакону навҷавонони саҳоба чӣ гуна собиту устувор гардид?

Вақте дар зиндагии кӯдакони саҳобаи бузургвор (р) хуб диққат ва тааммул намоем, ки чӣ гуна муҳаббати Расули Худо (с)-ро касб мекарданд ва чӣ гуна дар зиндагии хеш ӯро аз ҳар чизи дигаре

¹. Ба ривояти Табаронӣ, Ибни Начҷор ва Дайламӣ аз Алӣ ибни Абутолиб. Мановӣ ин ҳадисро заиф гуфтааст.

². Ба ривояти Имом Аҳмад ва Шайхон аз Анас (р).

муқаддамтару боарзиштар медонистанд, ба равшанӣ дармеёбем, ин ба он сабаб будааст, ки онон дорои хусусиятҳои зер буданд:

а) Даъвати Расули Худо (с)-ро зуд мепазируфтанд ва амру фармонҳои иҷро менамуданд ва зуд пазируфтани даъват илова бар фузунии муҳаббат худ, далел бар вучуди устувории ин муҳаббат мебошад. Чунончи Алӣ ибни Абутолиб дар синни то даҳ солагӣ бидуни машваратҳои бо касе даъвати Паёмбари Худо (с)-ро ба сӯи Ислом «лаббайк» гуфт ва фавран онро пазируфт, зеро кор кори ақида аст ва ҳар коре далели хосси худро дорад ва ҳар кас пайрави ақидае мебошад, ки худ онро ихтиёр намудааст.

Бинобар ин, Алӣ ибни Абутолиб дар синни ҳаштсолагӣ ба баъд, чи дар марҳалаи аввали Ислом ва чи баъд аз ошкор шудани он, бидуни ин ки тарсу хавфе дошта бошад, мутобиқи дастуроти исломӣ зист ва дар оғози Ислом Расули Худо (с) ва ҳамсарашон Хадича (р), ки дар Макка пинҳонӣ намоз мехонданд, Алӣ ибни Абутолиб низ бо онон намоз мехонд ва рӯзе падараш Абутолиб дид, ки писараш Алӣ бидуни тарсу хавфе бо Расули Худо (с) намоз мехонад.

Дар ривоят омадааст, ки Анас ибни Молик (р) дар даврони кӯдакӣ назди Расули Худо (с) мерафт ва аз маҳбубтарин чизе, ки бозӣ кардан бо дигар кӯдакон мебошад, даст мекашид ва барои Расули Худо (с) кор мекард, ҳатто агар дар вақти бозӣ кардан Расули Худо (с) ӯро садо мезаданд, фавран бозиаҷро тарк мекард ва даъвати Расули Худо (с)-ро лаббайк мегуфт ва бо шитоб барои иҷрои дастуроти Ӯ ҳозир мешуд ва муддати даҳ сол ҳамин тавр барои Расули Худо (с) кор кард. Чунончи худӣ ӯ мегӯяд: *«Рӯзе, дар ҳоле ки ман бо дигар кӯдакон бозӣ мекардам, Алӣ ибни Абутолиб назди Расули Худо (с) омад ва салом кард, Расули Худо (с) аз ҳамон ҳол маро ба дунболи коре фиристод...»*³

Ҳатто кӯдакону навҷавонони саҳобаи киром ба василаи расидани фармонҳои маҳбуби худро интизорӣ кашидан ба дараҷае аз муҳаббати содиқона расида буданд, ки бидуни ин ки касе ба онон бигӯяд ва ё дастуре бидиҳад, барои расидан ба ҳузури Расули Худо (с) аз якдигар сабақат мечустанд ва корҳои онро анҷом медоданд. Чунончи дар ривоят омадааст: *«Ибни Аббос мегӯяд: «Вақте ки Расули Худо (с) мехостанд вузӯ бигиранд, бидуни ин ки Ӯ бидонад зарфи обро барояшон мегузоштам, сипас Паёмбари Худо (с) мефармуданд: «Кӣ ин зарфи обро гузоштаву ҳозир кардааст?». Мегуфтанд: «Ибни Аббос. Паёмбари акрам (с) мефармуданд: «Худоё ӯро дар дину дастуроти динӣ огоҳ кун!...»*⁴

³. Ба ривояти Аҳмад, Бухорӣ ва Муслим аз Собит аз Анас (р).

⁴. Ба ривояти Бухорӣ аз Ибни Аббос (р).

Сабқат чустан барои расидан ба ҳузури Расули Худо (с) ва дар иҷрои амру фармонҳои Ӯ шитоб кардан ба шаклҳои гуногун сурат мегирифт. Аз ҷумла, байъат намудани кӯдакону навҷавонони саҳобаи киром бо Расули ақрам (с), ҷунончи омадааст: «Асмо духтари Абубакри Сиддиқхангоме, ки аз Макка ба Мадина ҳичрат карданд, ҳомила буд, ки аз он ҳамла Абдуллоҳ ибни Зубайр ба дунё омад ва вақте ба Қубо расид, кӯдак таваллуд кард ва баъд аз ин ки Абдуллоҳ ба дунё омад, ӯро барои амали таҳник назди Расули Худо (с) бурд. Расули ақрам (с) ӯро аз дасти Асмо гирифта, дар оғӯши худ гузоштанд, сипас хурмое хоста, онро ба сурати хамире дароварданд ва шираи онро бо ангушт ба даҳон ва атрофи лабҳои Абдуллоҳ молиданд. Абдуллоҳ низ шурӯъ ба маккидани он намуд ва ин нахустин гизое буд, ки вориди шикамаш шуд, сипас Расули ақрам (с) даст бар сари Абдуллоҳ кашиданд».

Асмо мегӯяд: «Баъд аз он ки Абдуллоҳ ба синни ҳафт, ё ҳаштсолагӣ расид, барои байъат назди Расули Худо (с) омад ва вақте Паёмбари Худо (с) ӯро диданд, лабҳанде заданд, сипас Абдуллоҳ бо Расули Худо (с) байъат кард.⁵

Саҳобаи киром кӯдакони худро бар асоси муҳаббати Пайгамбар (с) тарбияву парвариш мекарданд ва табиист, касе, ки бар асоси ҳар чизе тарбия шавад, бар ҳую одати он чиз парвариш меёбад ва рушд мекунад.

Имом Нававӣ дар тавзеҳи ҳадиси боло мегӯяд: «Байъати кӯдакону навҷавонон байъати табрику таширӣ будааст, на байъати таклиф. Чун ин байъат дар поёнтар аз синни таклиф анҷом гирифтааст».⁶

Омадааст, кӯдакону навҷавононе, ки бо Расули Худо (с) байъат намуданд, иборат буданд аз Ҳасану Ҳусайн, Абдуллоҳ ибни Аббос ва Абдуллоҳ ибни Зубайр (разияллоху анҳум).⁷

б) Ҷангидани навҷавонон бо касе, ки Паёмбари Худо (с)-ро озор меод

Дар замони саҳобаи киром навҷавонон илова бар ин ки барои хидмат кардан ба Расули Худо (с) аз якдигар сабқат меҷустанд, барои ҷангидан ва интиқом гирифтани бо касоне, ки Расули Худо (с)-ро озору азият меоданд, бесаброна, аз ҳамдигар пешӣ мегирифтанд ва бо онон меҷангиданд. Ҷунончи омадааст: «Абдурраҳмон ибни Авф (р) гуфтааст: «Дар ҳоле ки дар миёнаи ҷанги Бадр қарор гирифта будам, дидам

⁵. Ба ривояти Муслим аз Урва ибни Зубайр ва Фотима духтари Мунзир ибни Зубайр.

⁶. Шарҳи Муслим боби истиҳбоби таҳники навзод дар вақти вилодаташ.

⁷. Нақл аз китоби Анбу нучабоил-абно (Ибни Зафари Маккӣ). – С. 81.

писарбачае дар тарафи ростам истода, аз ман мепурсад: «Эй амак! Абуҷаҳл кадом аст, ӯро ба ман нишон деҳ?» Ба ӯ гуфтам: «Эй писарам, ба Абуҷаҳл чӣ кор дорӣ?» Он писар гуфт: «Қасам ба Худо, агар ӯро бинам, намегузорам ҷони солим бадар барад, чун ӯ Паёмбари Худо (с)-ро озор медиҳад». Сипас, дидам писари дигаре дар канори чапам истода, ҳамон саволро аз ман мепурсад! Баъд ҷанг шиддат гирифт ва аз ҳар ҷиҳат шӯълавар шуд. Дар ин асно Абуҷаҳл дар майдони корзор намоён гардид ва ман ба он ду писар гуфтам: «Он аст марде, ки ӯро мехоҳед, оре ӯ Абуҷаҳл аст. Пас ҳар ду писар бо шамшери хурди худ шитобон ба сӯи ӯ давиданд ва ҳар як мехост бар дигаре пеши гирад ва зудтар ба он душмани Худо ва Расули Худо (с) бирасад ва ба ӯ зарба бизанад. Сипас, ҳар дуи онон бо шамшерҳои худ зарбаи шадиде ба Абуҷаҳл заданд ва дарҳол нақши бар замин шуд. Ҳар як аз эшон мекӯшид муждаи кушта шудани Абуҷаҳлро зудтар ба Расули Худо (с) бирасонад. Баъд аз он ки ба ҳузури Расули Худо (с) расиданд, ҳар кадом мегуфт: «Ман ӯро куштам». Расули Худо (с) фармуданд: «**Шамшерҳоятонро ба ман нишон диҳед**». Расули Худо (с) осори хунро бар бадани ҳар як аз онҳо дида, фармуданд: «**Ҳар дуи шумо ӯро куштаед**».⁸

Ҳамчунин, навҷавонони салафи солаҳ бо касоне, ки ба ишора ва ё ба кор бурдани калимаҳо ва ибораҳо ихсонатомез ба шахсияти муқаддаси Паёмбари Худо (с) беадабӣ менамуданд, фавран меҷангиданд ва ба хогири гирифтани интиқом бар онон ҳамлавар мешуданд. Чунончи Шаҳобиддини Абшаҳӣ дар китоби худ «Ал-Мустатраф фи кулли фаннин мустазраф» дар ин робита ва бар ҳамин маънову мафҳум достони зебоеро баён намудааст ва мегӯяд: «Гурӯҳе аз писарони Баҳрайнӣ чавгонбозӣ⁹ мекарданд ва Усқуфи Баҳрайн низ нишаста буд. Ногоҳ тӯб ба синаи Усқуф зад ва Усқуф онро гирифта ба бозингарон пас надод. Онон низ аз ӯ мехостанд, ки тӯбро боз диҳад, аммо ӯ намедод. Яке аз эшон гуфт: «Туро савганд ба Худои Муҳаммад (с) медиҳам, тӯбро пас бидеҳ». Боз он марди палид аз додани тӯб худдорӣ намуд ва Расули Худо (с)-ро низ носазо гуфт. Дар ин ҳол, писарони бозингари баҳрайнӣ билофосила бо чавғони¹⁰ худ бар ӯ ҳамлавар шуданд ва он қадар ӯро заданду озор доданд, то ин ки ҷон дод. Хабарии ин воқеа ба Умар ибни Хаттоб (р) расид. Умар ибни Хаттоб гуфт: «Қасам ба Худо, хабарии кушта шудани Усқуф ба дасти навҷавонону ҷавонони Баҳрайнӣ аз ҳар фатҳу пирӯзӣ ва аз ба даст овардани ҳар гуна ганиматҳои ҷангӣ шодиовартар буд, зеро акнун мутмаинам, ки Ислому иззату сарфарозӣ ёфтааст! Чун вақте ки ба Паёмбари акрам (с) ва ба

⁸. Ба ривояти Бухорӣ.

⁹. Бозиест, ки бозингарон дар болои асп бо чавгон тӯбро мезананд.

¹⁰. Чӯбдасти махсус.

мӯътақадоти динии ҷавонону навҷавонон беҳурматӣ шавад, фавран онон хашмгин мешаванд ва барои интиқомҷӯӣ ба по мехезанд, ҳамон тавре ки Усқуфро кушта хунаширо рехтанд ва Худованд аз ҳар кас ва аз ҳар чизе огоҳтар аст».

Агар чунончи, кӯдакону навҷавонони мусалмон наметавонистанд аз касоне, ки нисбат ба Расули Худо (с) бадгӯиву носазо мегуфтанд, интиқом бигиранд, фавран гуфтору кирдори ин гуна афроди фосиқу мунофиқро ба иттилои Расули Худо (с) ва ё ба афроди мӯъмини баъд аз ӯ мерасониданд.

Қуръон мефармояд:

﴿يَقُولُونَ لَيْنَ رَبِّنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعْرَابَ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ

الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ [المنافقون: ٨]

«Мегӯянд: Агар (аз ғазваи Бани Мусталиқ) ба Мадина бозрасем, албатта, соҳиббиззат хоршударо аз Мадина берун мекунад,¹¹ дар ҳоле ки иззат азони Худо ва пайғамбари Ӯ ва мӯъминон аст, валекин мунофиқон намедонанд».¹²

Муфасссирон дар сабаби нузули ин оят гуфтаанд: Баъд аз ғазваи Бани Мусталиқ Расули акрам (с) ҳамроҳи муҳоҷирин омодаи баргаштан ба Мадина шуданд ва бар обе, ки ба он «Ал-Мурайсиъ» мегуфтанд, расиданд. Ҳамроҳи Умар ибни Хаттоб марде буд, ӯро Чаҳҷоҳ мегуфтанд, мардикори Умар буд ва лаҷоми маркабаширо мекашид. Фарди дигаре, ки ӯро Синон мегуфтанд, ҳамроҳи Абдуллоҳ ибни Убай буд. Ҳардуи онон бар он об қарор доштанд. Чаҳҷоҳ бо садои баланд муҳоҷиронро нидо мезад ва Санон низ ансорро. Ногаҳон миёни он ду ҷангу низоъ даргирифт ва Абдуллоҳ ибни Убай, ки гурӯҳе аз қавмҳояш назди ӯ буданд ва Ибни Салул ва Зайд ибни Арқам низ ҷузъи онон буданд, хашмгин шуда гуфт: «Оё мехоҳед, муҳоҷирини Макка, яъне мусалмонон, вориди шаҳру сарзамини шумо шаванд? Қасам ба Худо, ин амали шумо нисбат ба онон чунон аст, ки мегӯянд: «Саги худро фарбеҳу ҷусту чолок гардон, то туро бихӯрад». Аммо бидонед, қасам ба Худо, агар ба Мадина баргардем, бояд дар он ҷо афроди боиззату қудрат афроди залилу хорро, яъне Муҳаммад ва қавми ӯро, берун мекунанд». Сипас, ба афроде, ки дар атрофи ӯ буданд ва ҷузъи қавмҳои худ ва аҳли Мадина буданд, рӯ оварду гуфт: «Вуруди онон ба Мадина ба зиёни шумо аст, пас монед, вуруди эшон шавед, аз додани гизо ба Муҳаммад худдорӣ кунед ва бар афроде, ки ҳамроҳи ӯҳастанд, инфоқ накунад, то ин ки Муҳаммадро тарк кунанду аз атрофи ӯ пароканда шаванд». Зайд ибни Арқам, ки ҷузъи гурӯҳи

¹¹. Мунофиқони тавонгар мусулмонони фақирро.

¹². Сураи Мунофиқун, 63: 8.

Абдуллоҳ буд, ин гуфтаи Абдуллоҳро шунид, гуфт: «Қасам ба Худо, ки ту эй Абдуллоҳ чузъи залилону хоршудагон ҳастӣ! Муҳаммад аз ҷониби Худо дорои иззату қудрат ва дар миёни мусалмонон низ бисёр маҳбуб ва мавриди эҳтиром мебошад. Ба сабаби ин гуфтаи ношоистае, ки баён намудӣ, минбаъд аслан туро дӯст нахоҳам дошт». Абдуллоҳ дар ҷавоб гуфт: «Хомӯш бош, ман шӯхӣ кардам!» Зайд ибни Арқам ин моҷароро ба иттилои Расули акрам (с) расонид. Пас ин оят дар тасдиқи ростгӯии Зайд ва дурӯғгӯии Абдуллоҳ нозил шуд. Сипас ба Абдуллоҳ гуфта шуд: «Бегумон, ояти бисёр шадиде дар бораи ту нозил шудааст, ба назди Расули Худо (с) бирав ва аз Ӯ бихоҳ, то барои ту талаби омӯрзиш кунанд, аммо ӯ напазируфт...»

3. Дар дили кӯдакону навҷавонони саҳоба устувор намудани муҳаббати он чи, ки Расули Худо (с) дӯст медоштанд

Дар ривоят омадааст: «Анас ибни Молик (р) гуфт: «Ҳамроҳи Расули акрам (с) назди навҷавони дӯзандае рафтем. Навҷавон барои Расули Худо (с) косае, ки сарид (як навъ таоми арабӣ) дар он буд, ҳамроҳи каду овард ва ин амали навҷавон назари Расули Худо (с)-ро ҷалб намуд. Пайгамбар (с) пай дар пай кадуро меҳӯрданд». Анас мегӯяд: «Ман ҳам кадӯҳоро пеши дасти Расули акрам (с) мегузоштам. Баъдан ман низ кадуро ҳамеша дӯст дотам».¹³

4. Кӯдакону навҷавонони саҳоба ва салафи солеҳ гуфтору кирдори Паёмбар (с)-ро дар хотирашон нигоҳ медоштанд

Дар ривоят омадааст, ки Маҳмуд ибни Рабеъ гуфт: «Дар ҳоле ки панҷсола будам, ба хотир дорам, ки Расули Худо (с) об аз сатил гирифта (ба унвони шӯхию бозӣ) ба рӯям мепошиданд».¹⁴

Нақл аст, ки Абуҳавро Саъдии Рабеъа ибни Шайбон гуфта: «Ба Ҳасан ибни Алӣ гуфтам: «Аз Паёмбари Худо (с) чиро дар хотир ниғаҳ доштаву ҳифз кардаӣ?» Гуфт: «Аз Расули Худо (с) ба ёд дорам, ки фармуданд:

«Тарк кун он чиро, ки дар ҳалолу ҳаром буданаш шакку тардид дорӣ ва баргир он чиро, ки дар ҳалолу хуб буданаш яқин дорӣ, чун ростиву дурустӣ дар ҳар чизе мояи оромиши хотир ва итминони қалб аст ва дурӯғу нодурустӣ мӯҷиби парешониву изтироб».¹⁵

¹³. Ба ривояти Бухорӣ, Муслим, Тирмизӣ, Насоӣ ва Абудовуд.

¹⁴. Ба ривояти Бухорӣ.

¹⁵. Ба ривояти Тирмизӣ, Аҳмад, Ибни Ҳиббон ва Насоӣ.

Самура ибни Чундуб мегӯяд: «Дар замони Расули акрам (с) кӯдаку навҷавоне беи набудам, гуфтору кирдори Расули Худо (с)-ро ҳифз мекардаму ба хотир медоштам ва маро низ аз гуфтани ҳарф задан манъ намефармуданд, магар вақте ки мардони калонсолтару бузургтаре аз ман он ҷо ҳузур медоштанд».¹⁶

Дар ривоят омадааст: «Ибни Аббос (р) гуфт: «Шабе дар хонаи холаам Маймуна хобидам ва субҳ, ки муаззин азон гуфт, Расули Худо (с) барои намоз бархостанд, дар ҳоле ки мефармуданд: **«Худоё! Қалб, забон, гӯш, чаши, пушти сар, пеши по, болои сар ва зери поямро равшан ва нуронӣ бигардон! Худоё! Нури зиёде ба ман ато кун!»**.¹⁷

Дар ривоят омадааст: «Абучуҳайфа, ки яке аз саҳобогони хурдсол буд, вақте Паёмбари Худо (с) аз олам даргузаштанд, ҳанӯз ба ҳадди булуғ нарасида буд, гуфтааст: «Дар Макка ба хидмати Расули акрам (с) расидам, дар ҳоле ки дар Абтаҳ дар хаймаи сурхи чармие ҳузур доштанд. Билол ва Паёмбари акрам (с) аз он хайма берун омаданд, таҳорат карданд ва Билол ба азон гуфтан шурӯъ кард, дар ҳоле ки ҳангоми гуфтани **«Ҳайя алас-салоҳ ва ҳайя алал-фалоҳ»** рӯи худро ба тарафи росту чап мегардонид. Сипас асо ё чӯбдастери бардошт ва дар пеши маҳалли намоз гузоридани Расули Худо (с) (ба унвони ҳоил) бар замин ниҳод. Баъд Паёмбари акрам (с) бархоста намози асрро (ба сурати қаср) хонданд ва мардуму ҳайвонот аз пушти он чӯбдаст убур мекарданд. Баъд Расули акрам (с) то ба Мадина баргаштан ҳамин тавр ду рақъат- ду рақъат намоз мехонданд».¹⁸

Инак достони шигифтангез ва хотираи бисёр муҳимеро роҷеъ ба навҷавони олиқадре баён мекунем, ки Худованд ҳушу заковати фавқулодаеро ба ӯ бахшида буд. Ин навҷавон бисёр огоҳ, тезхуш ва мучоҳиди бузург Аҳмаб ибни Таймия аст, ки Ҳофиз Муҳаммад ибни Аҳмад Абдулҳодӣ дар китоби «Ал-Уқудуд-дуррия мин маноқиби шайхул-ислом Ибни Таймия» мегӯяд: «Аҳмад ибни Таймия бар асари зиракии фавқулодда, ҳуши саршор, ҳофизаи қавӣ ва суръати идроки беназире, ки дошт, саромади аҳли Димишқ буд, мардумони он ҷо бо иттифоқи назар мегӯянд: «Яке аз уламои бисёр огоҳ аз шаҳри Ҳалаб ба Димишқ омад ва гуфт: «Шунидам дар ин шаҳр навҷавоне ба номи Аҳмад ибни Таймия ҳаст, ки дорои ҳушу ҳофизаи бисёр қавӣ мебошад. Ман ба ин ҷо омадам, то ин ки шояд ӯро бинам». Як нафар дӯзанда ба ӯ гуфт: «Ҳар рӯз аз ин ҷо мегузарад ва

¹⁶. Ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

¹⁷. Ба ривояти Ибни Ҳузайма дар «Саҳеҳ». – Ҷ1.. – С. 229 бо ду санад, ки яке аз онҳо саҳеҳ мебошад.

¹⁸. Ба ривояти Абӯяъло дар «Муснад». – Ҷ 2.. – С. 188 бо санади саҳеҳ, ба ривояти Бухорӣ ва Муслим.

ба маҳалли кораш меравад. Имрӯз то кунун наомадааст ва аз ин ҷо нагузаштааст. Пас ту чанд лаҳзае ин ҷо биншин, ҳозир меояд ва аз ин ҷо мегузарад». Он олими Ҳалабӣ андаке дар он ҷо нишаст. Дар ин асно кӯдаке гузашт ва лавҳаи бузурге ҳамроҳ дошт. Дӯзанда гуфт: «Он навҷавоне, ки лавҳаи бузурге бо худ дорад, Аҳмад ибни Таймия аст». Олими Ҳалабӣӯро садо зад ва лавҳаро аз ӯ гирифта, дар он нигарист, сипас ба вай гуфт: «Эй писарам! Иҷоза бидеҳ, то чизе ба ту бигӯям ва бинависӣ, то онро бо худ дошта бошӣ!» Пас, матни ёздаҳ, ё сенздаҳҳадисро ба сурати имло ба ӯ бигуфт ва навишт. Баъд ба Ибни Таймия гуфт: «Бароям бихон». Ибни Таймия низ фақат як бор дар он навишта нигарист, сипас онро ба ӯ доду гуфт: «Ба он назар кун, бароят бихонам». Сипас он ҳадисҳоро барои ӯ, ки гӯш дода буд, бисёр хуб азёд хонд. Баъд аз он олими Ҳалабӣ гуфт: «Иҷоза бидеҳ, санади чанд ҳадисро, ки баргузидаам, бароят бинависам». Пас онҳоро навишта ба ӯ дод, ки бихонад. Ибни Таймия ба монанди дафъаи аввал фақат як бор онҳоро хонд ва навиштаро ба ӯ пас дода, онҳоро низ барои ӯ азёд хонд. Баъд аз ин ду озмоиш олим гуфт: «Агар ин навҷавон бимонад ва умре дошта бошад, албатта ба мақоми олии илму дониш хоҳад расид, зеро то кунун назири чунин фарди зирраку боҳуше дида нашудааст».¹⁹

5. Салафи солеҳ кӯдакони худро ба ҳифзи аҳодиси набавӣ ташвиқ мекарданд

а) Додани подош ба кӯдакон дар баробари ҳифз кардани аҳодиси набавӣ: Доктор Хатиби Бағдодӣ нақл намуда, ки Назр ибни Ҳорис гуфтааст: «Аз Иброҳими Адҳам шундаам, ки мегуфт: «Падарам ба ман гуфт: «Эй писарам, дар ҷустуҷӯи ёфтан ва ёд гирифтани аҳодис бош! Ҳар ҳадисеро, ки биёбӣ ва онро ҳифз кунӣ, дар баробари он як дирҳам ба ту медиҳам». Пас ман аз он ба баъд бар асоси ин қарордод ба ҷустуҷӯи аҳодиси набавӣ пардохтам».²⁰

б) Хидмат кардани кӯдакони салафи солеҳ ба уламо ба хотири ёд гирифтани аҳодис аз эшон: Суфён ибни Уяйна гуфтааст: «Падарам дар Куфа ба саррофӣ машғул буд ва пулро радду бадал мекард. Саранҷом қарздор шуд ва мо ночор ба Макка омадем ва барои адои намози пешин ба масҷид рафтем. Ман ба дари масҷид баргаштам, ногаҳон пирамарде, ки савор бар хар он ҷо буд, ба ман гуфт: «Эй писар! Назди ин хар биист ва онро

¹⁹. Нақл аз муқаддимаи китоби Иқтизоу-с-сироти-л-мустақим, таълифи Ибни Таймия, таҳқиқ аз Муҳаммад Ҳомид Алфақӣ.

²⁰. Нақл аз китоби Шарафу асҳоби-л-ҳадис, таълифи Доктор Хатиби Бағдодӣ. – С. 10.

нигоҳ дор, то ба масҷид биравам, намоз бихонам». Гуфтаам: «Ба шарте ин корро мекунам, ки чанд ҳадис бароям бигӯӣ ва ба ман биомӯзӣ». Он мард, ки маро хурду камаҳамият мепиндошт, гуфт: «Ту ба ҳадис чӣ кор дорӣ?» Гуфтаам: «Ту ба ман бигӯ (кор надошта бош)!» Пас ӯ аз Ҷобир (р), аз Абдуллоҳ (р) ва Ибни Аббос (р) дар ҳудуди ҳаши ҳадис ба ман гуфт ва ман низ назди хари ӯ истода, онро нигоҳ доштам ва шуруъ кардам ба такрор ва ҳифз кардани аҳодисе, ки ба ман гуфта буд. Баъд аз ин ки намозашро хонд, берун омада, гуфт: «Дар ин муддат, ки ман дар масҷид будам, бо он аҳодисе, ки ба ту гуфтаам чӣ кор кардӣ, оё аз онҳо баҳрае бурдӣ?» Гуфтаам: «Оре, дар бораи фалон чиз ва фалон кор маро огоҳ сохтӣ». Ва ман тамоми он чиро, ки бароям гуфта буд, такрор намудам ва ӯ низ гуфт: «Худованд туро дар ин роҳ муваффақ гардонад». Баъд маълум шуд, ки он мард Амр ибни Динор будааст.²¹

в) Навҷавонони салафи солеҳ барои ёфтани омӯхтани аҳодис ба минтақаҳои дигар мерафтанд: Хатиби Бағдодӣ мегӯяд: «Алӣ ибни Осим гуфтааст: «Падарам сад ҳазор дирҳам ба ман доду гуфт: «Писарам! Дар баробари ин сад ҳазор дирҳам чизе аз ту намехоҳам, чуз ин ки сад ҳазор ҳадис биомӯзӣ».²²

Алӣ ибни Осим рафтани худро барои талабу омӯхтани аҳодис чунин шарҳ намудааст: «Ман ҳамроҳи Ҳушайм аз Восит ба тарафи Куфа роҳсипор шудем, то бо ҳам дар он ҷо ба хидмати Мансур бирасем ва аз маҳзари ӯ ҳадис биомӯзем. Аммо ман вақте аз Восит хориҷ ва чанд фарсах аз он дур шудам, ба фарди ошное расидам. Ба ӯ гуфтаам: «Куҷо меравӣ?» Гуфт: «Қарздорам ва мехоҳам бикӯшам то онро бипардозам». Гуфтаам: «Бо ман ба Восит баргард, чун ман чаҳор ҳазор дирҳам дорам, маблаге аз онро ба ту медиҳам, то қарзатро бипардозӣ». Ӯ низ таклифи маро пазируфт ва ба Восит баргашт. Ман низ ду ҳазор дирҳам ба ӯ додам ва аз нав ба қасди Куфа ба роҳ афтодам. Аммо Ҳушайм субҳ зуд вориди Куфа шуда, ҳамон рӯз ба хидмати Мансур расид ва чил ҳадис низ аз ӯ ёддошт карду омӯхт, вале ман шаб ба Куфа расидам, синас, ба ҳаммом рафтаам. Субҳ, ки шуд роҳ афтодам ва ба дари Мансур, ки расидам, ногаҳон ҷанозаеро дидам! Гуфтаам: «Ин ҷанозаи кист?» Гуфтанд: «Ҷанозаи Мансур аст». Ман он ҷо нишастам ва ба гиря афтодам. Пирамарде, ки он ҷо буд, гуфт: «Эй навҷавон, чаро гиря мекунӣ?» Гуфтаам: «Ман аз Восит ба Куфа омадам, то аз ин устод ҳадис биомӯзам, аммо инанк ӯ мурдааст!» Пирамард гуфт: «Оё туро роҳнамоӣ

²¹. Нақл аз «Усулу-л-ҳадис, таълифи Учҷоҷи Хатиб.. – С. 16.

²². Нақл аз китоби Ар-Реҳлату фи талаби-л-ҳадис» бо таҳқиқи Доктор Нуриддин.

кунам бар касе, ки ҳатто дар маросими арӯсии модари Мансур ҳозир будааст?» Гуфтаам: «Оре, бифармо!» Он мард гуфт: «Пас бинавис! Икрима аз Ибни Аббос бароям нақл намуд...»

Ҳамин тавр ман муддати як моҳ дар хидмати ӯ ба навиштану омӯхтани аҳодис пардохтам ва баъд аз як моҳ ба ӯ гуфтаам: «Худованд туро машмули раҳмату мағфирати хеш қарор диҳад, ту кистӣ?» Он пирамард гуфт: «Ту муддати як моҳ аст, ки назди ман аҳодис ёддошт мекунӣ ва ба омӯхтани он мепардозӣ, ҳанӯз маро нашинохтай? Ман Ҳусайн ибни Абдурраҳмон ҳастам, фосолаи ман бо Ибни Аббос чандон зиёд нест. Аз ин рӯ Икрима ҳар рӯз аз ӯ (яъне Ибни Аббос) аҳодисро ёддошт мекард ва меомӯхт, сипас, назди ман меомад ва онҳоро барои ман бозгӯ мекард ва ман низ онҳоро ёддошт мекардам...»

Оре, эй хонандаи мӯхтарам ва эй пайрави роҳи набавӣ! Ба талошу ҷонфидоии навҷавоне ҳамчун Алӣ ибни Осим бингар ва аз он панд бигир, навҷавоне, ки чӣ гуна нисфи пули худро ба он шахси қарздор бахшид ва ба хотири пардохти қарзи ӯ ва осуда сохтани хотираш миқдоре аз вақти худро талаф кард. Ва зодгоҳи худро тарк намуд ва дар асари таъхире, ки барояш пеш омад, аз расидан ба хидмати Мансур маҳрум гашт! Чӣ гуна Худованд дар баробари заҳматхояш устодеро, ки устоди устодон буд, барои ӯ фароҳам сохт, то дар назди ӯҳадис биомӯзад ва ин устод Ҳусайн ибни Абдурраҳмон буд. Агар хуб диққат кунем, ин мавқеият далели ихлоси амал ва покии ният дар роҳи талаби аҳодис ва касби илму дониш мебошад ва натиҷаи садоқату дурустии муҳаббат аст нисбат ба Расули Худо (с)...

г) Таваҷҷӯҳ ва алоқаи духтарон ба омӯхтани аҳодиси набавӣ
Зубайдӣ гуфтааст: «Молик ибни Анас духтаре дошт, ки ба ҳадису фикҳ бисёр алоқаманд буд. Аз ин рӯ, ҳар гоҳ падараш «Муваттаъ»-ро ба шогирдонаш дарс меод, ӯ пушти дар меистод ва агар шогирде иштибоҳ мекард, фавран дарро мезад ва Имом Молик ба он иштибоҳ пай мебуд ва онро такрору ислоҳ мекард». ²³

д) Кӯдакон ва навҷавонони салафи солеҳ ба ривояти аҳодис ва умури фикҳӣ таваҷҷӯҳ мекарданд

Хатиби Бағдодӣ мегӯяд²⁴: «Уммул-мӯъминин Оиша (р) ба хоҳарзодаи худ Урва ибни Зубайр гуфт: «Эй писарам! Ба ман хабар расидааст, ки ту

²³. Нақл аз китоби Аддебочу-л-музаҳҳаб (Ибни Фараҳуни Моликӣ, таҳқиқи Доктор Маҳмуди Аҳмадӣ).

²⁴. Дар китоби Ал-Кифоату фи илми-р-ривоя». – С. 205.

аҳодисеро, ки аз ман ёддошт мекуни ва онҳоро меомӯзи, дубора онҳоро дар хона ёддошт менамой!» Урва гуфт: «Оре, аҳодисеро, ки аз ту мешунавам ёддошт мекунам, сипас онҳоро назди касоне, ки ин гуна аҳодисро пеши худ доранд, мутобиқат мекунам». Ҳазрати Оиша (р) гуфт: «Дар ин кор ҳеч ишколе нест».²⁵

6. Хондан ва мутолиа намудани сирати набавӣ ва мизони таъсири он дар кӯдакону навҷавонон

Саҳоба ва салафи солах (р) бар хондану мутолиа намудани сирати Пайғамбар (с) ва омӯзиши он ба кӯдакони худ бисёр ҳарису алоқаманд буданд, то он ҷое ки кӯдакону навҷавонон аҳодисро ҳамроҳ бо таълими Қуръон мехонданд, чунки аҳодис дарвоқеъ тарҷумону равшангари маъноҳои Қуръон мебошанд. Илова бар ин, аҳодис эҳсосоти эшонро дар мавриди рӯйдодҳои воқеии исломӣ бармеангезанд ва дар рӯху равони эшон таъсири босазое мегузоранд ва муҳаббати Худо ва Расули Худо (с)-ро афзун менамоёнд ва муҳаррики ҷиҳод дар роҳи наҷоти башарият мебошанд. Ҷомеаи башариятро аз гумроҳиву инҳироф ба сӯи ҳидоят ва аз масири ботилу залолат ба ҷодаи ҳаққу ҳақиқат раҳнамоӣ мекунад ва онро аз водии зулумоти ҷоҳилият ба майдони нуру маърифати исломӣ мекашонанд...

Аз Исмоил ибни Муҳаммад ибни Саъд ибни Абиваққос (р) ривоят шуда, ки гуфтааст: «Падарам ҷангҳои Пайғамбар (с), лашкаркашиҳои саҳобаи мукаррам ва диловариҳои пайкоргарону размоварони садри Ислом ва фазоилу мановиби онро ба мо меомӯхту мегуфт: «Эй писарам! Ин ҷангҳоро ҷиҳодҳо шарафу ифтихори падарону гузаштагони шумоанд! Пас, онҳоро фаромӯш накунед ва заҳмати эшонро низ зоеъ нагардонед».

Зайнулобидин ибни Ҳусайн ибни Алӣ (р) гуфтааст: «Ҳамон тавре ки сураҳои Қуръонро меомӯхтем, ҷангҳоро фазоили Паёмбари Худо (с) ва диловариҳои ёрони Ёро дар майдонҳои ҷангу ҷиҳод низ меомӯхтем».²⁶

Даъватгари хоксор ва таблиғгари олиқадрӣ исломӣ Абулҳасан Алии Надвӣ дар китоби худ «Ат-тариқу илал-Мадина» бобе зерӣ унвони «Китобе, ки ҳеч гоҳ фазлу бартариӣ онро фаромӯш намекунам» овардааст. Дар ин боб даврони кӯдакиву навҷавонии фардеро баён мекунад, ки ҳаводису номулоимоти зиндагиаш қалби поку беолоиши ин олими бузургро такон медиҳад ва ба ҷунбиш дармеовард. Ҳамчу-

²⁵. Усулул-ҳадис (Аҷҷоҷ Алхатиб). – С. 162.

²⁶. Нақл аз китоби Муҳаммад расулуллоҳ (Шайх Муҳаммад Ризо). – С. 151.

нин мутолиаи китобе, ки дар бораи сирати набавӣ аст, ин даъватгари муҷоҳидро месозад ва мукаммал мекунад. Ин олими вораста дар китоби худ чунин нақл мекунад:

«Имрӯз дар бораи китобе баҳс мекунам, ки матни пурмуҳтавои омӯзандаи он пайваста бар ман сангинӣ мекунад ва барои муаллифи бузургвори он ҳамеша эҳсоси тараҳҳум ва шафқат мекунам. Муаллифе, ки аз тариқи ин китоб меҳнатҳо (ва машаққатҳо)-ро ба ман карда, ки ба назари ман аз ҳар чизе ба ҷуз имон боарзиштар аст ва ҳатто муҳтавои он китоб ҷузъе аз аҷзои имону эътиқод мебошад. Оре, ин китоб «Сирати раҳмату-л-оламин» аст, таълифи Қозӣ Муҳаммад Сулаймон Алмансурии Фурӣ. Дар ин китоб достони шигифтангеу такондихандае аст ба ин ибора: *«Ман ба синни нӯҳсолағӣ, ки расидам, падарам фавт кард ва бародари бузургтарам сарпарастии таълиму тарбияи маро бар ӯҳда гирифт ва бо камоли муваффақият ҳар китоби муносиберо, ки дӯст медошт, ман онро дар даврони навҷавониям мутолиа кунам, бароям интиҳоб ва таҳия мекард. Нахустин китобе, ки бароям таҳия намуд ва онро дар ихтиёрам гузошт китоби «Сирати хайрул-башар», таълифи як нафар ҳиндӣ буд.*

Оре, бародарам бисёр ҳарису алоқаманд буд бар ин ки худи ӯ ва ман бештар китобҳои сирати набавиро мутолиа кунем, чаро ки ӯ хуб медонист, китобҳои сират дар зиндагонӣ, ҷангҳову гуфтору рафтори Пайгамбари акрам (с), дар устувор намудани ақидаву хулқу хӯи нек ва нишондани ниҳоли имони росих бисёр муассир мебошад. Аз ин рӯ, ман бар асоси дӯст доштани китобҳои сират ва ҳарис будан бар мутолиаи онҳо парвариш ёфтам. Бинобар ин, ман ба феҳрастҳову эълоноти китобҳо бисёр менигаристам. Дар натиҷа, рӯзе чашмам ба китоби «Сирати раҳмату-л-оламин» афтод, ки ҷилди аввал ва дувуми он ба чоп расида буд ва ман дар он замон ба синни даҳ ва ё ёздаҳсолағӣ расида будам. Хоҳони харидани он шудам, аммо бучҷаи молиям заиф буд ва тавони пардохти қимати онро надоштам. Албатта афроди навҷавон ва камсинну сол, махсусан дар он замоне, ки ман дар бораи баҳс мекунам, чандон тавачҷӯҳе ба масоили молию иқтисодӣ надоштанд ва дар баробари он тавозӯу фурутанӣ аз худ нишон медоданд, балки бештар дар зароиҷу автиф нисбат ба якдигар ба рақобат мепардохтанд ва дунболи онҳо меафтоданд.

Ниҳоятан, рӯзе номарасон ба деҳаи хурди мо омад ва ин китобро дар миёни номаҳо оварда буд ва онро мефурӯхт, аммо ман пул надоштам, ки онро бихарам. Модарам низ бо вучуди ин ки бисёр ҳарису алоқаманд буд, ки

фарзанди ятимии худро розиву хушнуд созад, аммо ӯҳам дар он ҳолат бар асари бепули тавоноии харидани онро надошт ва маъзарат хост.

Дар ин ҳол, ман аз ҳар ҷиҳат умедамро кандам ва ҳеҷ кӯмаку василаеро барои дастбӣ ба ин амри муҳим (яъне харидани он китоби мавриди алоқаам) наёфтам, ҷуз он василае, ки Ибни Абиваққос дар даврони кӯдакӣ ва навҷавонияш дар замони Расули Худо (с) ба он васила ҷуст, то ин ки дар ҷанг бо куффор ширкат кунад ва ин васила низ мавриди қабули он ҳазрат (с) қарор гирифт. Дар натиҷа, ба ӯ иҷозат доданд, ки дар ҷанги Бадр ширкат кунад. Оре, ин васила ҳамон гиристану ашк рехтани пок ва аз рӯи ихлос буд, ки ин амр пайваста дар пешгоҳи Худованд мақома дорад ва назди бандагони холису некӯкораиш низ дорои манзалату таъсири хоссе мебошад.

Саранҷом, ин васила (яъне гиря кардан ва ашк рехтани холисона) дар ҳаққи ман ҳам кор дод, ба гунае ки қалби модари меҳрубонамро нарм кард ва бо тамоми вучуд барои харидани он китоб ба талошу тақонӣ афтод, то ин ки баҳои онро фароҳам намуда, харид.

Баъд аз ин ки модарам бароям китобро харид, шуруъ ба хондани он намудам. Ибтидои ин китоб қалбамро тақон меод ва онро ба ҳаракату ҷунбиш меовард, на ҳаракати хашиш ва дардисарзо, балки ҳаракати нарму шафқатангезе, ки қалбам нисбат ба он ба ҳаяҷону шодмонӣ меафтод. Ҳамон тавре ки шоҳаҳои тару тозаи дарахтон дар асари насими хунук ба ҳаракат дармеоянд ва ин ҳамон фарқу ваҷҳи бартариате аст байни китобҳои, ки дар бораи зиндагии қаҳрамонону фотехони майдонҳои ҷангу мубориша таълиф шудаанд ва дар қалби инсон асаре гузорида, онро таҳти фишор қарор медиҳанд. Ҳамчунин нисбат ба китобҳои, ки дар бораи сирати Расули Худо (р) таълиф шудаду бар нафсу замири инсон асар мекунанд ва онро ба ҳаракату шодмонӣ дармеоваранд, бартари хоссе дошт.

Оре, дар вақти хондани китоб бо худ ба гуфтугӯ пардохтам, нафсу рӯҳам онро китоби бомӯҳтавои гуворо ва хушоянд меёфт, гӯё нафсам аз он ваъдаҳои гирифта, бо ҳам паймоне бастаанд. Бинобар ин, дар аснои хондани эҳсоси лаззати аҷибу ғарибе мекардам, лаззате, ки бо ҳамаи лаззатҳои, ки дар даврони кӯдакиву навҷавониям дарк кардаам, тафовут дорад. Пайваста эҳсосро тезу бурро, идрокро қавию нерӯманд месозад. Ба таври хулоса бояд гуфт, лаззате, ки аз ин китоб ба даст меояд, на ба монанди лаззати гизои дилхоҳе аст, ки ҳангоми гуруснагии шадид ҳосил мешавад ва на ба монанди лаззати таътиливу фароғати баъд аз дарс хондани зиёду машғулияти бисёр сахту хастакунанда, ҳамчунин на ба монанди лаззати пӯшидани либоси тоза аст дар рӯзи ид ва на мисли лаззат бурдан аз бозии мавриди ишқу алоқа ва билохира на лаззате аст ба монанди

лаззати интизор кашидан баъд муваффақ шудан дар дуриву ҷудои ва на ба монанди лаззати дидори дӯсти қадиме ва ё зиёрати шахси кариму бузургвор. Ба таври куллі бо ҳеҷ як аз ин лаззатҳо монандӣ надорад, балки он лаззате аст, ки мазаи онро дарк мекунам, аммо қодир ба таърифу тавсифи он нестам. Ба ростӣ, иқрору эътироф мекунам, ки ман то кунун ба таври дақиқ ва ба сурати ҷомеъ қодир ба таърифу тавсифи он набудаву нестам ва наметавонам онро дар қолаби калимаҳову ҷумлаҳо таъбиру баён кунам. Танҳо чизе, ки метавонам бигӯям ин аст, ки: «Дар ҳақиқат он лаззати рӯҳ аст». Пас, бо ин васф оё кӯдакон олами рӯъё ва тасаввуротро надоранд ва аслан дарки лаззати рӯҳиро намекунанд? Ҳаргиз ин тавр нест, балки онон дорои рӯҳи шаффофтару идроки дурусттаранд, агарчи аз таъбиру баёни он оқизу нотавонанд.

Дар ин китоби шигифтангезу нишотовар достони фарде аз афроди Қурайшро мехондам, дар ҳоле ки Ислом меовард аз тарафи ақвоми худ анвоъи озорҳову бадгӯиҳо бар сари ӯ рехта мешуд, аммо ӯ тамоми онҳоро бо сабру пойдорӣ ва дар ниҳояти эҳсоси лаззату сурур таҳаммул мекард. Ва ман ҳис мекардам, ки дар он ҳол лаззате ҳаст, ки бисёре аз сарватмандону афроди қудратманд онро дарк намекунанд, зеро табиист, ки бисёре аз мардум вақте худро дар зиндагӣ хушбахт медонанд, ки дар роҳи ҳаққу ҳақиқат мавриди зарбу лат воқеъ мешаванд ва ба хотири ибрази ақидаи пок ва таблиғ дар роҳи он гирифтори ситаму ихонат қарор гиранд. Ва шакке нест, ки дар ин ҳангом лаззати қудрату пирӯзӣ наметавонад бо он баробарӣ кунад ва ман дар чунин ҳолате бо худ мегуфтам: «Эй қош, ман низ дар тӯли умрам, агарчи як бор ҳам бошад, ба ин гуна лаззату каромате ноил мешудам ва таъми онро мечашидам...»

Ба дунболи достони боло достони ҳиҷрати Паёмбари акрам (с)-ро хондам, достоне, ки фикр намекунам дар тӯли умрам достони муассиртару аз назари тасвир зеботар аз онро хонда бошам, ки муаллифи мӯхтарам онро дар ниҳояти садоқат ва вусъат ин гуна бозгӯ мекунад: «Паёмбари акрам (с) вориди Мадина мешаванд, қалбҳо ба ӯ мепайванданд ва чашиқҳо ба Вай дӯхта мешаванд ва мардум гурӯҳ-гурӯҳ, қабила-қабила ба пешвозаш меоянд ва ҳар кадом бо садоқату ихлоси комил мегӯянд: Эй Расули Худо (с)! Хуш омадед! Биёед ба сӯи мо, биёед ба сӯи ҷамъияту нерӯи мо! Расули Худо (с) мефармуданд: **«Иттиҳод ва нерӯи худро, ки як маъмури илоҳӣ аст, дар роҳи золиб гардондани Ислом ба кор гиред».** Сипас, Расули Худо (с) дар ҷое ки имрӯза масҷиди ӯ мебошад, истоданд ва атрофи худро нигариста, хоستانд худ ва ёронашон дар он маҳал шабро гузаронанд. Аммо Ансор розӣ нашуданд ба ин ки дар он маҳал бимонанд,

балки ононро ба хонаҳои худ даъват карданд ва аз эшон пазирой намуданд. Худованд ин шарафу кароматро, ки ҳеҷ шарофату каромате болотару волотар аз он нест, насиби Абуяюби Ансорӣ намуд, ки Расули акрам (с)-ро ба манзили худ бурд ва бо ихлоси комил аз ӯ пазирой ба амал овард. Вақте ин мочароро ба диққат хондам, фикру зеҳнам мутаваҷҷеҳи ҳаракати шутуре шуд, ки Расули Худо (с) ҳангоми вуруд ба Мадина савори он буданд, гӯё шахсан шоҳиду нозирони тамоми ин ҷараёнам ва бо чашми худ онро мебинам.

Ҳамчунин дар рафти мутолиаи китоб дарёфтам, ки подшоҳон, фотехони ҷанғо, сарон, бузургони тоифаҳо ва сарватмандони қавм, дар ҳоле ки проканда шуда буданд, чӣ гуна вориди Исломи мешуданд ва ба мусалмонон менайвастанд. Ва тамоми он чи аз муҳаббат ва ихлоси фарде нисбат ба фарди дигаре ва соири ҳаводис ва рӯйдодҳоеро, ки дарк кардаам, манзара ва осори онҳо комилан дар зеҳну ҳофизаам муҷассамаму мусаввар шудааст».

Ба дунболи мутолиаи воқеаҳои боло достони ҷанги Уҳудро хондам ва дар ҳақиқат метавон гуфт: «Таърих ҳеҷ гоҳ дар вафо ва ихлос, дар қаҳрамониву ҷонфидоӣ, дар имону яқин ва дар хулқу хӯи шарофатмандона воқеае азимтар, шигифтангезтар ва зеботар аз онро надидааст. Зеро ба ростӣ, вақте ин гуфтаи яке аз афроди душманро хондам, ки бо садои баланд гуфт: «Муҳаммад кушта шуд», баданам ба ларза афтод, ҳамчунин ҳангоме, ки он сахнаи захмӣ шудани он ҳазрат (с) ва паҳн шудани хабар кушта шудани ӯро дар миёни саҳоба хондам, ба сахтӣ такон хӯрдам, махсусан он ҷо, ки Анас ибни Назр баъд аз паҳншавии ин хабар дид, ки бақияи мусалмонон бо ҳолати маъюсӣ нишастаанд, дар ин асно бо садои баланд гуфт: **«Баъд аз Муҳаммад (с) мехоҳед бо ҳаёту зиндагии худ чӣ кор кунед? Пас шумо низ бикӯшед бар ҳамон ақида ва масире, ки Муҳаммад (с) фавт кард, ба ҳаёту зиндагии худ хотима диҳед (ва бичангед то бимиред)».**

Ва боз матлаби дигаре, ки бисёр маро таҳти таъсир қарор дод, гуфтаи фарди дигаре буд, ки мегуфт: «Бӯи биҳишт аз ҷониби Уҳуд ба машомам мерасад».

Матлаби муҳими дигари ҷанги Уҳуд ин буд: Вақте ки Расули Худо (с) бо ҳолати захмӣ шудан дар нисбатан пасти майдони ҷанг қарор дошт, иддае аз саҳоба, аз ҷумла Алӣ ибни Абутолиб, Умар ибни Хаттоб, Анас ибни Назр ва Абудуҷона (р) бо рашодат ва фидокорӣ шигифтангезе маъмури ҳифозати Муҳаммад (с) гардиданд ва бидуни лаҳзае таваққуф дар муқобили душман шамшер мезаданд ва ҳаргиз аз захмҳое, ки бар бадани онҳо ворид мешуд, наменOLIDанд ва ҳангоме, ки Абудуҷона дасташ аз шамшер задан аз кор афтод, дар рӯбарӯи Паёмбари Исломи (с) истод, то ин ки сипари ҷони ӯ шавад. Саранҷом, бар асари захмҳои зиёд бар замин афтод ва пас аз чанд

дақиқа қон ба қонофарин сунурд ва баъд аз ӯ Анас ибни Назр низ ба шаҳодат расид...»

Оре, ҳамин тавр матолиби бисёр такондиҳандаи дигареро аз ин китоб хондам, ки бар асари он гоҳе ҳузну андӯҳ бар ман голиб мешуд ва гирия мекардам ва замоне низ хушҳолӣ ба ман даст меод ва ба шодиву сурур мепардохтам...²⁷

7. Кӯдакон ва навҷавонони саҳоба авсофи Расули Худо (с)-ро ба хотир нигоҳ медошанд

Абучуҳайфа яке аз саҳобаи ҷавон буд. Вақте ки Паёмбари Худо (с) аз олам даргузаштанд, ӯханӯз ба синни булуғ нарасида ва ҳамсинну соли Ибни Аббос буд. Як нафар аз тобеин бо номи Солеҳ ибни Масъуд мегӯяд: «Ба Абучуҳайфа гуфтам: «Дар бораи авсофи Расули Худо (с) чӣ медонӣ, бароям таъриф кун!» Абучуҳайфа гуфт: «Паёмбари Худо (с) марде буданд дорои чеҳраи сафеду нуронӣ ва мӯи чеҳраи муборакашон сиёҳу сафед буд».²⁸

Боз ҳамин Абучуҳайфа дар таърифу тавсифи Расули Худо (с) мегӯяд: «Ман Паёмбари Худо (с)-ро дидам, мӯи мобайни лаби зерин ва манаҳашон сиёҳу сафед буд». Як нафар ба ӯ гуфт: «Ту дар он ҳолат чандсола ва дар синну соли кӣ будӣ?» Абучуҳайфа дар ҷавоб гуфт: «Ман дар он вақт ба синни булуғ нарасида будам ва метавонистам пари тир бисозам».²⁹

Қозӣ Абулфазл Аёз бо санаде, ки ба Ҳасан ибни Алӣ (р) мерасад, ривоят намуда, ки Ҳинд ибни Ҳола дар васфи Пайғамбари акрам (с) гуфтааст: «Расули Худо (с) шахси бузургвор ва воломақом буданд. Рухсорашон ба монанди моҳи шаби чаҳордаҳ медурахшид. Қомати мӯътадил доштанду мӯи сарашон на росту овезон буд ва на ҷингила. Вақте баланд мешуд, аз нармии ду гӯшашон зиёдатӣ намекард ва рангаи сафед ва моил ба сурхӣ буд. Дорои пешони васеъ ва абрӯи борик буданд. Бинияшон барҷаста буд ва шаклу симои нуронӣ доштанд. Риши гафс, чеҳраи паҳн ва даҳону дандони зебои сафеди каме кушод доштанд. Мӯи синашон то рӯи шикам нарму каммӯӣ буд ва гардани зебои сафеду дурахшон доштанд. Дорои хулқу хӯи нек ва бадани мӯътадил, на фарбеҳу на лозар буданд. Дорои қомати на кӯтоҳу на баланд, дар айни ҳол бисёр нерӯманд буданд. Шикаму

²⁷. Ин буд гуфтаҳои Абулҳасани Надвӣ, ки дар як боби хос дар китоби Сиратун-набавия» нақл намуда буд.

²⁸. Ба ривояти Бухорӣ ва Тирмизӣ. Абуяъло низ онро дар «Муснад» 2/183 бо санади саҳеҳ ривоят намудааст.

²⁹. Ба ривояти Абуяъло дар «Муснад» бо санади саҳеҳ ва ба ривояти Аҳмад, Муслим ва Бухорӣ.

синаашон баробар ва дар як сатҳ буданд, синаи паҳну ду китфи паҳновар ва устухони маҳкам доштанд. Бисёр богайрат, ботадбир ва дурандеш буданд. Пӯсти баданашон нуронӣ ва дорои як хати мӯи сиёҳ, кашида то болои ноф буданд. Атрофи пистонашон холӣ аз мӯй буданд, рӯи банди ду дасту китфашон мӯй дошту синаашон барҷаста буд. Кафи ду дасту пояшон нарм ва дорои камари борик буданд. Бовиқор ва бо қадамҳои муносибу устувор, бидуни кибру такаббурӣ роҳ мерафтанд. Ҳар гоҳ нигоҳ мекарданд, ба тамоми атрофиянашон менигаристанд. Ҳангоми роҳ рафтан бештар пеши пои худро нигоҳ мекарданд. Бисёр баландназар буданду дар салом кардан пешқадам мешуданд...»

Илова бар ин, Ҳинд ибни Ҳола дар таърифу тавсифи гуфтору кирдори Расули Худо (с) мегӯяд: «Ғолибан бо ҳузну андӯх ҳамроҳ буда, бештар дар фикру андеша фурӯ мерафтанд. Камтар эҳсоси роҳатӣ мекарданд. Бидуни ниёзу ҷуз ба вақти зарурат суҳан намегуфтанд ва бештар сокит мемонданд. Суҳан гуфтанро фасеҳу балиғ ва бидуни тарсу воҳима шуруъ мекарданду бо сароҳати баён ба итмом мерасониданд. Барои баёни ҳақиқу ҳақиқат калимаҳову ҷумлаҳои кӯтоҳ ва пурмаъно ба кор мебарданд. Аз изофагӯӣ иқтиноб мекарданд. Ҳар гоҳ барои исботи ҳақ бо хилофе мувоҷеҳ мешуданд, мусалламан на барои пирӯзии он хашмгин мешуданд ва на ба хотири масоили шахсӣ. Вақте ки ба матлабе, ё чизе ишора мекарданд, бо тамоми кафи даст ба он ишора мекарданд ва замоне, ки аз чизе тааҷҷуб мекарданд, бо ангушти бузурги дасти рост бар панҷаи дасти чап мезаданд. Вақте дар баробари коре асабонӣ мешуданд, рӯй аз он бармегардонданд ва аз анҷом доданиш парҳез мекарданд. Вақте ки хушҳол мешуданд, чашмонашонро фурӯ меоварданд ва табассуму лабханди зебо мекарданд...»³⁰

³⁰. Нақл аз китоби Аш-Шифо битаърифи ҳуқуқи-л-Мустафо». – С. 152 дар фасли Қад атайнока».

